

DOUĂ AUTOGRAFE ALE REGINEI ELISABETA A ROMÂNIEI

de MARIA IONIȚĂ

În volumul al doilea al romanului autobiografic "Povestea vieții mele", Regina Maria reușea să surprindă deosebit de sugestiv trăsăturile definitorii ale personalității reginei-poete, ca și complexitatea relațiilor dintre primii suverani ai României: "Personalitatea ei era tot atât de mare ca și a regelui Carol, însă erau la antipodi unul de altul: gheață și foc. Dar purtarea lor reciprocă era desăvârșită și se-nvoiau ca doi mari tovarăși pentru una și aceeași cauză"¹. Cuvintele nu făceau decât să confirme ceea ce însuși Regele Carol I mărturisea unuia din miniștrii săi: "Regina și eu, urmăm două căi diferite, dar idealul este același"².

Și poate cel mai bine, firea blândă, romantică, înțeleaptă, pătrunsă de adâncă filozofie ce dovedea o nuanțată cunoaștere și înțelegere a vieții, precum și puterea de a-i ține piept, ne este relevată de conținutul celor câteva rânduri cu care mai întotdeauna ținea să-și însoțească semnătura autografă. O parte dintre ele și-au găsit locul deja în "Cugetările unei Regine"³, lucrare premiată în 1888 de Academia franceză cu Premiul Botta. Multe altele însă se găsesc încă răspândite pe fotografii, poezii, cărți dăruite de Regină în calitate sa oficială, sau în aceea de scriitoare.

În calitate sa oficială de Principesă și apoi de Regină a României, obișnuia să-și semneze scrisorile sau dedicațiile autografe, mai ales cele în limba franceză și germană "Elisabeth", iar pe cele în limba română "Elisaveta", căci așa cum mărturisea Vasile Alecsandri, ea "... iubea graiul și limba noastră, ceea ce vedem și din diferitele autografe date în limba română"⁴.

În aceeași categorie a autografelor sale oficiale s-ar putea înscrie și "Petite Reine Chérie" pe care-l întâlnim de multe ori prescurtat "P.R.C." sau "P.R.Ch.", reprezentând numele pe care domnișoarele sau doamnele de onoare îl dădeau Reginei Elisabeta. O variantă a acestui autograf se poate remarca în Josul unui îndemn la muncă reprezentând odihna spiritului, adresat micilor fete care de obicei o înconjurau în timpul orelor de lucru la broderii sau țesături. Autograful, datat 15 septembrie 1891, este semnat "Petite leine" care "este numele pronunțat adesea de micile fete din jurul Carmen Sylvei"⁵.

În ce privește autografele sale literare, cel mai cunoscut este pseudonimul "Carmen Sylva" pe care, după mărturisirea proprie din "Povestea unei Regine", și-i l-a ales cu ajutorul doctorului Palatului, generalul Theodori:

"Aș vrea un nume frumos de poet, dar pentru că sunt în România, deci în mijlocul unui popor latin din care fac parte, îmi trebuie un nume latinesc. Numele să amintească însă de unde mă trag". Și apoi: "Bătui din palme: mi-am găsit numele. Pe nemțește mă chiamă cântecul pădurii și pe latinește Carmen Sylvae, dar Sylvae nu sună ca un nume adevărat, o să mă servesc de o mică greșală și vreau să mă numesc Carmen Sylva"⁶.

În 1879 Regina publică balada dramatizată în versuri "Vârful cu dor", care tradusă din limba germană de Mihai Eminescu va fi reprezentată pe scena teatrelor din București și Sibiu, sub pseudonimul "F. de Laroc". Acest pseudonim se pare că nu este altceva decât anagrama lui Carol însoțită de inițialele cuvintelor "Femme" și "de", deci "Femme de Carol" (soția lui Carol).

Cu o altă anagramă își semnează Regina, începând cu 1878, numeroasele sale traduceri în limba germană după operele unora din marii noștri poeți: Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Dimitrie Bolintineanu, Iacob Negruzzi, ș.a. Pseudonimul sub care apar aceste traduceri este "E.Wedi", deci anagrama numelui său de domnișoară "Elisabeta de Wied".

Autografele la care mă voi referi în continuare au fost acordate în calitate sa oficială de Regină a României și se află pe două valoroase piese din patrimoniul Muzeului Național de Istorie a României.

Prima dintre ele este un exemplar al jurnalului de călătorie scris de Carmen Sylva în primăvara anului 1904 și publicat de Editura Sococ în același an în traducerea lui Tzigara Samurcaș. "Pe Dunăre. 27 aprilie-3 mai 1904"⁷. Lucrarea cuprinde, prezentate într-un ritm alert și plăcut din punct de vedere literar, mergând de la minunatele descrieri de natură, până la adânci cugetări filozofice, trăirile și sentimentele pe care le încearcă Regina călătorind împreună cu Regele Carol I și cu familia regală, mai întâi cu trenul de la București la Turnu Severin și apoi cu vaporul pe Dunăre de la Turnu Severin la Sulina. Călătoria îi prilejuiește o rememorare a propriei sale venituri în țara noastră ca tânără soție și principesă, încercând să definească ce a însemnat Dunărea în istoria familiei domnitoare a României. Nu puține pagini le dedică locului pe care l-a ocupat de-a lungul veacurilor Dunărea în istoria poporului român începând cu războaiele dintre Daci și Romani și acordă celor dintâi, reluând teza lui Bogdan Petriceicu-Hașdeu, rolul preponderent. Sigur că, trecând prin dreptul unor localități precum Calafat, Vidin, Bechet, Corabia, Zimnicea, Nicopole, Smârdan, Giurgiu, Regina reface mental filmul războiului pentru neatărnare preamărind vitejia românilor și a domnitorului lor. O impresionează oamenii locurilor și entuziasmul lor pe care-l interpretează ca o dovadă a datoriei împlinite: "Parcă țara ar voi să ne arate un semn de mulțumire, că ne-am ținut cuvântul ce ni s-a cerut și am împlinit nădejdlile legate de venirea noastră"⁸.

Rana nevindecată a scurtei și nefericitei sale maternități curmată brusc prin moartea unicului copil, principesa Mărioara, a făcut-o să rămână

pentru totdeauna deosebit de sensibilă față de tot ce are atingere de universul copilăriei. "O deosebită bucurie a mea sunt ochii copiilor din România. Așa ochi nu se mai văd nicăieri, trecând de la negrul cel mai închis, prin căprui și verde până la albastrul gingaș, dar totdeauna enorm de mari, mult mai mari decât obrăjorii cei plâpânzi, în cari stau prinși ca niște stele și de unde te privesc așa de umezi încât ți se topește inima... Privirile acelea te uimesc, te îndulșească ca tot ce a rezultat dintr-o îndelungată suferință a mai multor generațiuni, statornicindu-se într-o anumită expresie. Chiar și ochii copiilor coprind, în privirea lor nevino-vată, întristarea unui neam întreg..."⁹.

În paginile aceluiași jurnal de călătorie ne impresionează clari-tatea și justetea judecăților emise de Regină atunci când face comparații de natură lingvistică, etnografică, comportamentală între români și locuitorii celorlalte țări riverane și vecine nouă: bulgari, sârbi, unguri și chiar rușii meridionali.

Exemplarul din "Pe Dunăre" pe care l-am adus în discuție a fost achiziționat de muzeul nostru de la arhitectul Constantin N. Popescu și provine de la bunicul său Pompiliu Popescu ce l-a primit în dar de la autoare, cu semnătura autografă a Reginei pe pagina de titlu: "Elisabeth".

Cel de-al doilea autograf al Reginei Elisabeta asupra căruia mă voi opri este o însemnare datând din 1 ianuarie 1907 cu care suverana deschidea paginile unei cărți de impresii a Casei Capșa¹⁰. Sursă docu-mentară originală și deosebit de interesantă, cartea de impresii de la Capșa ne aduce în atenție, într-o succesiune alertă, gânduri, aprecieri, maxime, atitudini revelatoare pentru marcarea spiritului celor care le-au conceput. Pe rând, oameni politici, scriitori, compozitori, artiști drama-tici, artiști plastici, români și străini își înseamnă pe răbojul timpului, între 1907 și 1964¹¹, trecerea lor prin restaurantul sau cafeneaua Capșa și implicit, trecerea lor prin viața capitalei. Aflăm astfel de o vizită, necunoscută până acum, a compozitorului Pietro Mascagni la București, în 1907 și de turneul din 1908 în țara noastră a Sarei Bernhardt. Printre cei pe care-i întâlnim în carte, prin intermediul autografelor lor, se mai numără: George Enescu, Elena Văcărescu, Radu D. Rosetti, Duiliu Zamfirescu, Take Ionescu, ș.a.

Un grupaj aparte îl constituie "autografele" de factură proprie con-stând din desene sau acuarele ale câtorva din apreciații noștri artiști plastici care au trecut prin saloanele de la Capșa: George Demetrescu-Mirea, Ștefan Popescu, Jean Alexandru Steriadi, Nicolae Vermont, ș.a.

Citind autograful Reginei Elisabeta, prezent în cartea de impresii de la Capșa¹², revin în memorie două din cugetările sale mai vechi din "Les pensées d'une Reine", cu care însemnarea de față pare a avea tan-gență: "Nu există decât o fericire: Îndeplinirea datoriei. Nu există decât o mângâiere: Munca fără preget. Nu există decât o bucurie: Prețuirea frum-osului"¹³ și respectiv: "Tot omul poartă în sine un Prometeu, creator, rebel, și martir"¹⁴. Autograful de față este scris în limba franceză și sună astfel:

“Pământul nu este un Paradis și el nu este locuit de îngeri. Dar oamenii pot deveni sfinți și de asemenea se pot naște cu aripi și pot să facă pământul frumos ca un Paradis, printr-un singur lucru: Pasiunea sacrificiului”.

Nu mai este necesar nici un comentariu, cuvintele fiind edificatoare pentru ceea ce a însemnat întreaga viață a Reginei: un permanent sacrificiu, ascunzându-și durerile, ezitățile, temerile în adâncul sufletului pentru a putea fi un bun tovarăș de viață, muncă și drum al Regelui neatârnat al României, o Regină demnă - prima suverană a țării noastre.

NOTE

1. Maria, Regina României, Povestea vieții mele, vol. II, București, (1936), p. 84.
2. Carandino-Platamona, Lucreția, Carmen Sylva - prima Regină a României, București, 1936, p. 57.
3. Prima ediție, în franceză a apărut la Paris în 1882. Prima ediție românească apare la Iași, în același an, 1882.
4. Carandino-Platamona, Lucreția, op. cit., p. 127.
5. Idem, p. 187.
6. Idem, p. 67.
7. Muzeul Național de Istorie a României, nr. inv. 64664.
8. Idem, p. 64.
9. Idem, p.p. 26-27.
10. Muzeul Național de Istorie a României, nr. inv. 88172.
11. Idem, p. 81.
12. Idem, p. 1.
13. Carandino-Platamona, Lucreția, op. cit., p. 114.
14. Idem, p. 115.

TWO AUTOGRAPHED WRITTINGS BY QUEEN ELISABETH OF ROMANIA

- Abstract -

Queen Elisabeth's two autographes appear on two very important papers written by her and kept in the patrimony of the National History Museum of Romania.

One of them is a copy of her journey diary "On the Danube" written by the queen herself; the other one is a book of impressions on Capșa House.

Before analysing the two autographes the author presents different signatures - autographes used by the first queen of Romania both as an official person and a poetess.

Translated by Daniela Zdrenghea

La Terre n'est pas
un paradis, et elle n'est
pas habitée par des anges.
Mais les hommes peuvent
devenir des Saints et même
naître avec des ailes et
rendre la Terre telle comme
un paradis, par une seule
chose : La passion du
sacrifice !

Elisabeth

Bucarest. 1 Janv. 907.

Fig. 1. Autograful Reginei Elisabeta aflat în Cartea de impresii
a Casei Capșa.
Colecția Muzeului Național de Istorie a României
Queen Elisabeth's autograph on the Book of Impressions of the
Capșa House.
The National History Museum of Romania.

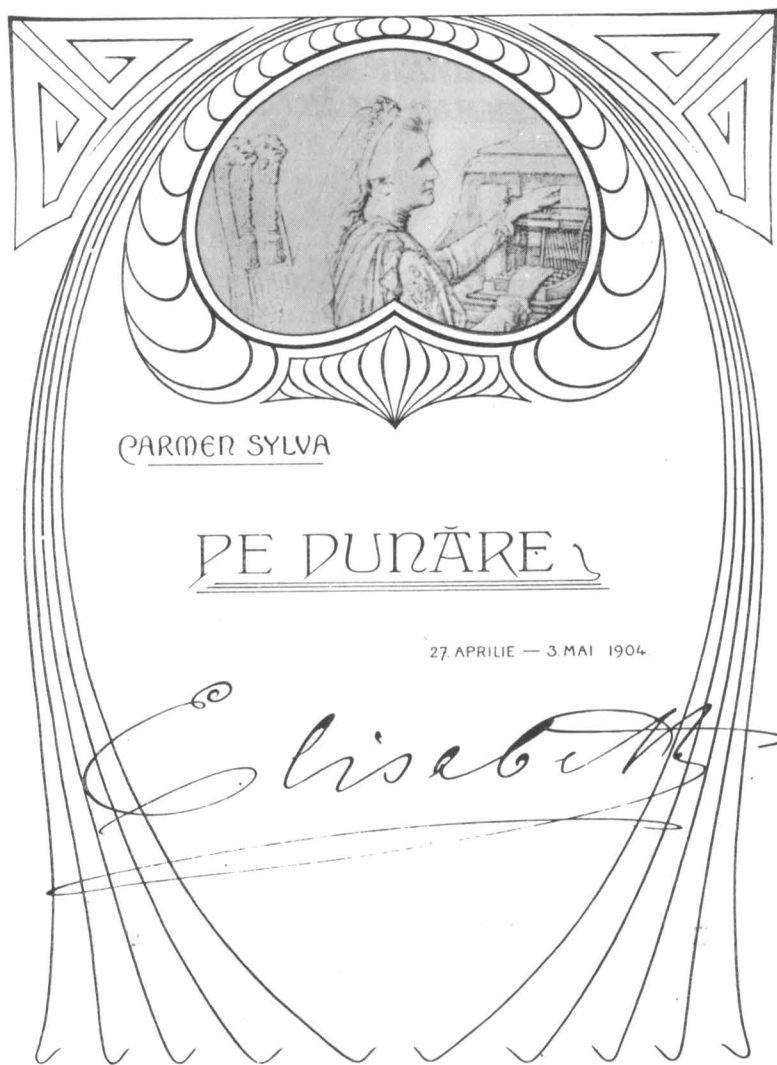

Fig. 2. Pagina de titlu a jurnalului de călătorie "Pe Dunăre. 27 aprilie - 3 mai 1904", având semnătura autografă a Reginei Elisabeta. Colecția Muzeului Național de Istorie a României

Title page of the journey diary "On the Danube. The 27th of April - the 3rd of May 1904" with Queen Elisabeth's autograph. The National History Museum of Romania.